

EKİNÖZÜ İÇMELERİ'NDE (KAHRAMAN MARAŞ) SAĞLIK TURİZMİ

Health Tourism in Ekinözü Springs (Kahraman Maraş)

Yard.Doç.Dr. Mehmet GÜRBÜZ*

Dr. Ersin Kaya SANDAL*

ÖZET

Türkiye'de en önemli on içmeden biri olan Kahraman Maraş ili'ndeki Ekinözü İçmeleri sağlık amaçlı kullanılmaktadır. Bu nedenle Ekinözü İçmeleri'ne sağlık turizmine bağlı yatırımlar yapılmıştır. Fakat yatırımların eksikliği ve bazı plânlama hataları nedeniyle sağlık turizmi potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir.

Bu çalışmada Ekinözü İçmeleri'nin sağlık turizmi potansiyeli ortaya konularak, potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi için gerekli plânlama ve yatırımlar üzerinde durulacaktır.

ABSTRACT

Ekinözü Springs is one of the most popular ten mineral water resources in Kahraman Maraş, Turkey. This mineral water resource is used to cure by people. There are several investments for health tourism in Ekinözü Springs. But those insufficient investments have different environmental planning faults for tourism in the area.

In this article, health tourism potential of Ekinözü Springs are being determined and is being offered reasonable environmental planning methods and also necessary investments for the tourism.

Giriş

Bir litresinde en az 1 gr. eriyik halde mineral veya karbondioksit gazı bulunan sular "Maden Suyu" ya da "Hidromineral Su" olarak kabul edilmektedir (Ülker, 1988, s.21). Ülkemizde şişelenerek sofralarda içecek olarak kullanılan soğuk hidromineral sulara "maden suyu", sağlık amacıyla kaynağından içilen maden sularına ise "içme" adı verilmektedir (Doğanay, 2001, s.259).

Türkiye, çok sayıda aktif fayın bulunması ve jeolojik birimlerin çeşitliliği nedeniyle maden suları bakımından zengindir. Ülkemizin hemen her bölgesine dağılmış olan bu maden suları sağlık amaçlı kullanılmaktadır.

Günümüzde hızlı nüfus artışı, şehirleşme ve sanayileşmenin ortaya

* K.S.Ü., Fen - Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Kahraman Maraş.

çıkardığı bir çok çevre sorunları insanlarda kalp, kan dolaşımı, beslenme, sindirim ve sinirsel bozukluklar vb. gibi rahatsızlıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu hastalıkların bir çoğu kaplıca, içme, deniz suyu, çamur ya da iklim kürleri ile tedavi edilebilmektedir. Bu nedenle gelir düzeyi yükselen günümüz insanının bu tür kürlerden yararlanma isteği her geçen gün artmaktadır. Bu amaçla kullanılan maden sularından biri de Ekinözü İçmeleri'dir.

Ekinözü İçmeleri'ne kür amaçlı gelen turistlere hizmet vermek bazı yatırımlar yapılmıştır. Bu anlayışla sürdürülen ve yapılan tüm hizmetlere "sağlık turizmi" adı verilmektedir. Ancak bu yatırımlar bir plân dahilinde yapılmadığı için hatalar ve noksanlıklar yapılmış, bunun sonucunda içmelerdeki maden suyundan yeterince yararlanılmadığı gibi bir takım çevre sorunları ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Ekinözü İçmeleri'ndeki sorunları tespit ederek sağlık turizmine ait çözüm önerileri sunmaktır. Aynı zamanda içmelerden daha fazla halkın yararlanmasını sağlamak ve turizmi geliştirerek yöre halkının ekonomik seviyesini yükseltmektir.

Çalışma başlangıcında bu konuyla ilgili literatür incelenerek, Ekinözü İçmeleri'nin jeolojik yapısı ve oluşumu açıklanmıştır. Daha sonra kür mevsiminde arazi çalışmaları ve mülakatlarla içmelere turistlerin nerelerden ve niçin geldikleri tespit edilmiştir. Ekinözü İçmeleri'nin kapasitesi otaya konulmuş ve sorunlar tespit edilmiştir.

Yerleşmeler	Uzaklık (km)
Ekinözü – K. Maraş	163
Ekinözü – G. Antep	220
Ekinözü – Osmaniye	270
Ekinözü – Ş. Urfa	390
Ekinözü – Adana	338
Ekinözü – Malatya	151
Ekinözü – Elazığ	246
Ekinözü – Diyarbakır	394
Ekinözü – Mardin	496
Ekinözü – Batman	489
Ekinözü – Siirt	573

Kaynak: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1999

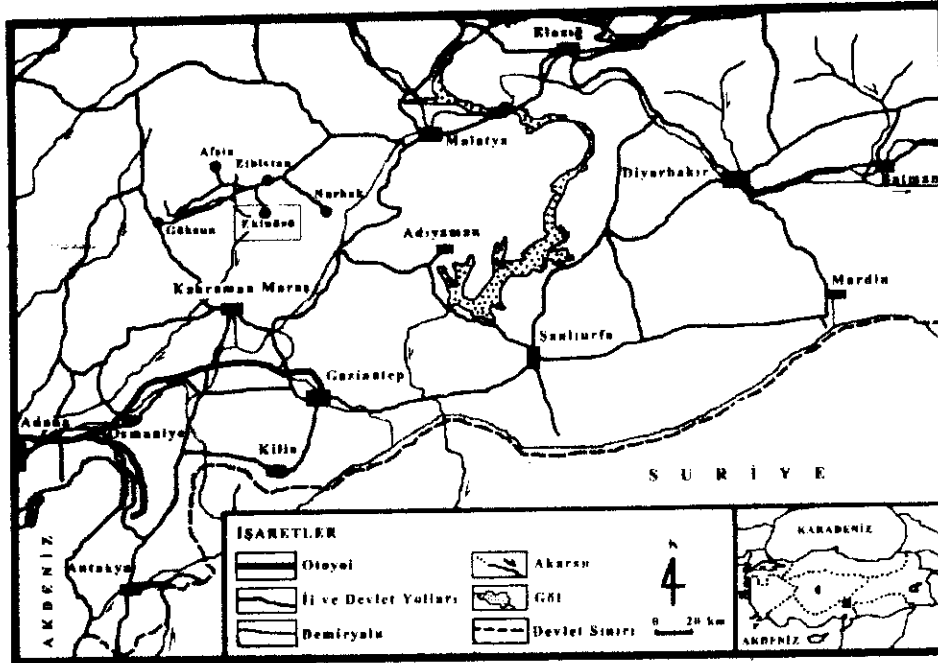
Tablo 1. Bazı İl Merkezlerinin Ekinözü'ne Uzaklıkları
Table 1 Distances of Some Cities to Ekinözü.

1- Kür: Tedavi amacıyla kaplıca, içme, deniz ve iklim değerlerinden belirli kurallara uyularak yararlanmaktır (Ülker, 1988,s.23).

Coğrafi Konum ve Ulaşım

Ekinözü İçmeleri, Doğu Anadolu Bölgesi, Yukarı Fırat Bölümü'nde Kahraman Maraş İli'ne bağlı Ekinözü İlçesi'ndedir. Ekinözü İlçesi'nin kuzeyinde Afşin, doğusunda Elbistan, batısında Göksun, güneyinde ise Nurhak ilçeleri yer alır (Şekil.1).

Kahraman Maraş'a 163 km. uzaklıkta olan Ekinözü'ne sadece kara yolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Ekinözü İçmeleri'ne yakın olan Elbistan (31 km.), Afşin (49 km.), Nurhak (66 km.), Göksun (71 km.) ilçelerinden ve daha uzak olan güneydoğu illerimizden çok sayıda turist gelmektedir. Turistlerin yoğun olarak geldikleri il merkezleri ve içmelere olan uzaklıkları aşağıda çıkartılmıştır (Tablo1).

Şekil 1: Ekinözü'nün lokasyon ve ulaşım haritası

Figure 1: The location and transportation map of Ekinözü

Bu illerden Elbistan'a ulaşan turistler buradan Ekinözü içmelerine geçmektedirler. Genelde turistler araç (minübüs, dolmuş) kiralayarak kabileler halinde içmelere gelmektedirler. Bunun yanında Ekinözü'nde bir seyahat şirketi 6 midibüs, 15 minibüs araçla yolcu bulunan her yere hizmet vermektedir.

Jeolojik Yapı ve İçme Kaynakları

Ekinözü ve çevresi Arap Levhası ile Anadolu Levhası'nın çarpışma kuşağında, Anadolu Levhası üzerinde yer alır (Baydar ve Yergök, 1996, s.23). Bu iki levhanın Kretase'de çarpışması ile başlayan kuzey - güney kompresyonel rejim bir çok kıvrılma, kırılma, bindirme ve sürüklenimlerin oluşmasına neden olmuştur. Bunların sonucunda Hersinien orojenezinin olduğu ve Alpin başı orojenezde bölgede yükselme ve kırılmalar olduğu tespit edilmiş, Paleosen sonunda bölgede büyük dislokasyon hatları oluşmuştur (Gökalp, 1972, s.10).

Günümüze kadar devam eden tektonik olaylar neticesinde bölgede bir kaç fay teşekkül etmiştir (Gökalp, 1972, s.10). Bunlardan biri Ekinözü'nün kuzeydoğusundan başlayıp güneybatıya doğru Cela Deresi boyunca devam eden ters bir faydır. Bir diğeri bu fayın daha doğusunda olup Orta İçme'den geçerek Aşağı İçme'ye kadar uzanan muhtemel faydır. Aynı zamanda batı - doğu doğrultusunda Aşağı İçme'nin güneyinden geçen normal faylar yer alır.

Ekinözü ve yakın çevresinin temelinde Paleozoik yaşlı metamorfik şistler yer alır. Bu formasyonlar Aşağı İçme'den başlayıp, kuzeydoğu istikametinde Cela Deresi boyunca uzanmakta ve yer yer Nergile Dere çevresinde yer almaktadır (Şekil.2). Metamorfik seri serizit, albit, kuvars, şist, muskovit, biotit, albit, kuvarşitlerden ibaret olup, Nergile Deresi güneyinde gnayslara da rastlanır (Gökalp, 1972, s.6). İçme kaynaklarının doğusunda metamorfik seri üzerine anormal kontakla gelen siyah tabakalı kalkerler vardır. Kalker tabakaları arasında bitümlü şist kalıntıları görülür.

İçme kaynaklarının doğusunda Mesozoik (Jura - Kretase) yaşlı kalkerler uzanır. Serinin alt kısmı koyu gri, üste doğru bej ve pembe renkli ince tabakalıdır. Seri büyük basınç altında kalmış olup, sert, bol kırıklı, kırık araları açık olup, beyaz renkli kalsit kristalleri ile dolmuştur (Ölmez, 1977, s.6).

Yukarı İçme'nin batısından kuzeybatıya doğru uzanan Tersiyer (Paleosen) yaşlı konglomera, kum, kil tabakalarından oluşan bir seri yer alır. Seri başlıca kıltaşı, kumtaşı ve kumlu kalker karışımından oluşmuştur (Ölmez, 1977, s.8). Gri - yeşil renkli olan seri kırıklı olup, bir çok yerde ufalanmış durumdadır. Bu ufanlanmış özelliği bölgeyi etkileyen orojenik hareketlerden dolayı kazandığı tahmin edilmektedir (Gökalp, 1972, s.8).

Çalışma alanının batısı ve güneyinde geniş bir alan kaplayan ultrabazikler vardır. Bu ultrabazikler genellikle albit, diabaz şeklinde olup, güneydeki ultrabazikler de ise daha çok serpantinler hakimdir.

İçme kaynaklarının oluşumu bölgenin tektoniği ve stratigrafisi ile alakalıdır. İçme suları faylardan kırık ve çatlaklar boyunca yükselerek yüzeye çıkmaktadır (Özeke ve Özmutaf, 1991, s.2).

Yukarı İçme:

Yukarı İçme Mahallesi'nde bulunan kaynak, Cela Deresi yatağının hemen güney doğu yakasında 1220 m. yükseltide, Paleozoik yaşlı şistlerden (kuvarsit şist, kalker şist) çıkmaktadır. Kaynağın debisi 0,96 lt/sn, sıcaklığı ise 13 – 13,3 °C arasındadır.

Burada yapılan kazıda birbirine bağlı taş oluklar, su veren siyah ve beyaz mermerler, yıkanma havuzları, mermer lahitler, üzeri haç işlemeli kurşun vazolar bulunmuştur. Maden suları Selçuklular ve Osmanlılar tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Doğaner, 2001, s.75). Yukarı İçme'de bulunan kalıntılar maden suyunun Romalılar döneminde içme ve banyo amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Şu an maden suyunun çıktığı yere kaptaj yapılarak oluklara alınmış ve üzeri şadırvanla kapatılmıştır.

Orta İçme:

Yukarı içmenin 800 m. kadar güneyinde, 1235 m. yükseltide Paleozoik yaşlı şistlerden çıkmaktadır. Kör İçme olarak bilinen bu içmenin suları 1971 yılında mülk sahipleri tarafından sondajla 14 m. den çıkarılmış ve su kaptaja alınarak çeşme yapılmıştır. Bu kaynağın debisi 0,66 lt/sn, sıcaklığı ise 13.0 – 13,1 °C arasındadır.

Aşağı İçme:

Aşağı İçme Mahallesi'nde, Celâ Deresi içinde, 1155 m. yükseltide, birbirine uzaklığı 6 m. olan iki kaynak halinde çıkmaktadır. Muhtemelen alüvyonlar altında örtülü durumdaki şistlerle ofiyolitlerin dokunağından çıkmaktadır (Özeke, Özmutaf, 1991, s.2). Bu kaynaklardan biri belediyeye ait, diğeri ise şahıs arazisinden Hafızın kaynağı) çıkmaktadır. Belediye'ye ait olanın debisi 0,405 lt/sn, Hafızın kaynağı ise 0,08 lt/sn dir. Her iki kaynağın sularının sıcaklığı 13.0 – 13,1 °C arasındadır.

İçme Kaynak Sularının Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri

Yukarı İçme, Orta İçme ve Aşağı İçme kaynak sularının birbirleri ile jeolojik ilişkilerinin olduğu kimyasal özelliklerinin benzerliklerinden anlaşılmaktadır. Her üç içmeden çıkan maden suyu bol karbondioksitli, demir tortulu, renksiz, kokusuz ve berraktır.

İçmelerdeki maden sularının sıcaklıkları 13.0 – 13.3 °C arasında değişmekte ve "soğuk sular" grubuna girmektedir. Dört içmenin de suları, kimyasal sınıflandırmaya göre; bikarbonatlı (HCO₃⁻), kalsiyumlu (Ca⁺²) ve magnezyumlu (Mg⁺²) iken, fiziksel sınıflandırmaya göre; hipotermal, hipotonik sular grubuna girmektedir (Çakar, 1996, s.8).

Ekinözü İçmeleri'ndeki maden sularından genelde içerek (içten tedavi) yararlanılmaktadır. Bunun yanında içme suları az da olsa ısıtılarak banyo

Foto 1. Aşağı İçme ve çevresindeki turistik tesisler
Photo 1. The accomodation units in Aşağı Springs

yapılmakta veya çamurlar vücuda sürülerek çamur banyosu yapılmaktadır. Aynı zamanda maden suları şişelenerek çevredeki yerleşmelerde (Elbistan, Afşin ve Ilıca) satılmaktadır. Şişelendikten bir gün sonra maden sularının içindeki eriyik maddeler tortulanarak çökelediği için daha uzaklara pazarlanamamaktadır.

Ekinözü İçmeleri'ndeki maden sularının sağlık bakımından etkilerinin neler olduğu konusunda uzmanlarca detaylı bir araştırma yapılmamıştır. Fakat, çeşitli sağlık kuruluşları tarafından yapılan açıklamalar ve bu konuda yayınlanmış kaynaklardan alınan bilgilere göre aşağıdaki hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği bildirilmiştir.

- 1- Böbrek, idrar yolları ve safra kesesi taşlarının düşürülmesi
- 2- İdrar yolları iltabının giderilmesi
- 3- Mide ve bağırsak tembellikleri
- 4- Cilt hastalıkları
- 5- Hemeroit hastalıkları
- 6- Astım, bronşit ve nefes darlıkları
- 7- İç guatr hastalığı

Tablo 2. Yukarı İçme Kaynak Suyunun Analiz Sonuçları
Table 2. Analysis Result of Mineral Water of Yukarı Springs

Yukarı İçme	Ağustos 1995			Ocak 1996		
Sıcaklık (° C)	13.3			13.0		
EC(µmho/cm)	1730			1692		
pH	6.3			6.1		
Debi (lt/s)	0.96 lt/sn			0.96 lt/sn		
Katyonlar	mg/lt.	milival/lt.	% milival	mg/lt.	milival/lt.	% milival
Potasyum (K ⁺)	2.106	0.054	0.22	2.886	0.073	0.34
Sodyum (Na ⁺)	12.420	0.540	2.21	12.995	0.565	2.65
Kalsiyum (Ca ²⁺)	320.000	15.968	65.31	304.000	15.169	70.52
Magnezyum (Mg ²⁺)	90.000	7.406	30.29	63.600	5.234	24.33
Demir (Fe ²⁺)	11.000	0.394	1.61	10.150	0.363	1.69
Manganez(Mn ²⁺)	2.410	0.087	0.36	2.850	0.103	0.48
Toplam	437.936	24.448	100.000	396.481	21.509	100.00
Anyonlar						
Bikarbonat (HCO ₃ ⁻)	1350.000	22.131	89.70	1256.600	20.600	93.63
Sülfat (SO ₄ ²⁻)	67.000	2.223	9.05	43.000	0.895	4.07
Klorür (Cl ⁻)	10.650	0.300	1.22	17.750	0.500	2.27
Fluorür (F ⁻)	0.074	0.003	0.01	0.010	0.003	0.01
Fosfat (PO ₄ ³⁻)	0.160	0.005	0.02	0.120	0.004	0.02
Toplam	1427.884	24.672	100.00	1317.510	22.002	100.00
Diğer Elementler						
Serbest CO ₂	890.000			850.000		
Asidite (C ₄ CO ₂)	110.000			250.000		
Sertlik (C ₄ CO ₂)	1168.679			1025.000		
Organik Madde	0.200			0.350		
Amonyak (NH ₃)	1.000			1.160		
Genel toplam	4035.699			3840.501		
Kimyasal Sınıflandırma	Bikarbonatlı, Kalsiyumlu ve Magnezyumlu					
Fiziksel Sınıflandırma	Hipotermal, Hipotonik					

Kaynak: Çakar, 1996, s.8.

- 8- Karaciğer hastalıkları
- 9- Damar sertliği
- 10- Kas yorgunlukları
- 11- Romatizmal hastalıklar
- 12- Kadın hastalıkları
- 13- Şeker hastalığı

Tablo 3. Orta İçme Kaynak Suyunun Analiz Sonuçları
Table 3. Analysis Result of Mineral Water of Orta Springs

Orta İçme	Ağustos 1995			Ocak 1996		
Sıcaklık (°C)	13.			13.0		
EC(µmho/cm)	1476			1189		
pH	6.2			6.0		
Debi (lt/s)	0.66 lt/sn			0.66 lt/sn		
Katyonlar	mg/lt.	milival/lt.	% milival	mg/lt.	milival/lt.	% milival
Potasyum (K ⁺)	1.989	0.051	0.27	2.340	0.059	0.43
Sodyum (Na ⁺)	11.730	0.510	2.70	10.350	0.450	3.30
Kalsiyum (Ca ²⁺)	245.000	12.226	63.91	190.000	9.481	69.47
Magnezyum (Mg ²⁺)	74.400	6.123	32.01	42.000	3.456	25.32
Demir (Fe ²⁺)	5.750	0.205	1.07	5.250	0.188	1.38
Manganez (Mn ²⁺)	0.360	0.013	0.07	0.300	0.011	0.08
Çinko (Zn ²⁺)	0.080	0.002	<0.01	0.095	0.003	0.02
Toplam	339.309	19.130	100.00	250.335	13.648	100.00
Anyonlar						
Bikarbonat (HCO ₃ ⁻)	950.000	15.573	82.82	762.500	12.500	86.57
Sülfat (SO ₄ ²⁻)	135.000	2.810	14.94	68.400	1.424	9.86
Klorür (Cl ⁻)	14.200	0.400	2.13	17.750	0.500	3.46
Fluorür (F ⁻)	0.098	0.005	0.03	0.112	0.006	0.04
Fosfat (PO ₄ ³⁻)	0.080	0.002	0.01	0.020	<0.001	
Nitrat (NO ₃ ⁻)	0.850	0.013	0.07	0.550	0.009	0.06
Nitrit (NO ₂ ⁻)	0.006	<0.001				
Toplam	1100.234	18.803	100.00	849.332	14.439	100.00
Diğer Elementler						
Serbest CO ₂	775.000			720.000		
Asidite (C ₂ CO ₃)	75.000			175.000		
Sertlik (C ₂ CO ₃)	917.000			646.850		
Organik Mad.	1.200			1.350		
Amonyak (NH ₃)	0.075			0.290		
Genel toplam	3207.818			2643.157		
Kimyasal Sınıflandırma	Bikarbonatlı, Kalsiyumlu ve Magnezyumlu					
Fiziksel Sınıflandırma	Hipotermal, Hipotonik					

Kaynak: Çakar, 1996, s.10.

Bunların yanında, Ekinözü İçmeleri'nde havanın temiz olması insan bünyesi- ni uyarıcı, solunum organlarını güçlendirici ve kan dolaşımını hızlandırıcı etki yapmaktadır. Bu nedenle içmelere gelenler hava kirlenmesi sonucu oluşan kan dolaşımı ve kalp rahatsızlıkları, solunum yolu hastalıkları, beslenme bozukluk- ları, sinir sistemi yorgunlukları gibi hastalıklar için de iklim kürtlerinden yararlanılabilmektedir.

Tablo 4. Aşağı İçme Kaynak Suyunun Analiz Sonuçları
Table 4. Analysis Result of Mineral Water of Aşağı Springs

Aşağı İçme	Ağustos 1995			Ocak 1996		
Sıcaklık (° C)	13.1			13.0		
EC(µmho/cm)	1476			1189		
pH	6.2			6.0		
Debi (lt/s)	0.45 lt/sn			0.45 lt/sn		
Katyonlar	mg/lt.	milival/lt.	% milival	mg/lt.	milival/lt.	% milival
Potasyum (K ⁺)	1.989	0.051	2.70	10.350	0.450	3.30
Sodyum (Na ⁺)	11.730	0.510	2.70	10.350	0.450	3.30
Kalsiyum (Ca ²⁺)	245.000	12.226	63.91	190.000	9.481	69.47
Magnezyum (Mg ²⁺)	74.400	6.123	32.01	42.000	3.456	25.32
Demir (Fe ²⁺)	5.750	0.205	1.07	5.250	0.188	1.38
Manganez(Mn ²⁺)	0.360	0.013	0.07	0.300	0.011	0.08
Çinko (Zn ²⁺)	0.080	0.002	<0.01	0.095	0.003	0.02
Toplam	339.309	19.130	100.00	250.335	13.648	100.00
Anyonlar						
Bikarbonat (HCO ₃ ⁻)	950.000	15.573	82.82	762.500	12.500	86.57
Sülfat (SO ₄ ²⁻)	135.000	2.810	14.94	68.400	1.424	9.86
Klorür (Cl ⁻)	14.200	0.400	2.13	17.750	0.500	3.46
Fluorür (F ⁻)	0.098	0.005	0.03	0.112	0.006	0.04
Fosfat (PO ₄ ³⁻)	0.080	0.002	0.01	0.020	<0.001	
Nitrat (NO ₃ ⁻)	0.850	0.013	0.07	0.550	0.009	0.06
Nitrit.(NO ₂ ⁻)	0.006	<0.001				
Toplam	1100.234	18.803	100.00	849.332	14.439	100.00
Diğer Elementler						
Serbest CO ₂	775.000			720.000		
Asidite (C _a CO ₃)	75.000			175.000		
Sertlik (C _a CO ₃)	917.000			646.850		
Organik Mad.	1.200			1.350		
NH ₃	0.075			0.290		
Genel toplam	3207.818			2643.157		
Kimyasal Sınıflandırma	Bikarbonatlı, Kalsiyumlu ve Magnezyumlu					
Fiziksel Sınıflandırma	Hipotermal, Hipotonik					

Kaynak: Çakar, 1996, s. 9.

Ekinözü İçmeleri'nde Sağlık Turizmi

Maden suları bakımından Türkiye'deki en önemli on içmeden (Ülker, 1988, s.231) biri Ekinözü İçmeleri'dir (Tablo 5). İçmelerdeki maden suları yukarıda bahsedilen çeşitli hastalıkların tedavileri yanında sağlığın korunmasında da önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, hastaların yanında bir çok insan içme kürlerini suya dayalı bir "rekreasyon" şeklinde sürdürmek için içmeleri ziyaret etmektedir. Bu nedenle Ekinözü İçmeleri yöresinin sağlık turizmi merkezi haline gelmiştir.

Tablo 5. Türkiye'deki Önemli İçmeler ve Bulunduğu İller
Table 5. Important Mineral Springs and Their Locations

Bulunduğu İl	İçmenin Adı
Ankara	Ayaş İçmeleri
Bolu	Derdin İçmeleri
Hatay	Erzin İçmeleri
İstanbul	Tuzla İçmeleri
İzmir	Urla İçmeleri
K. Maraş	Ekinözü İçmeleri
Kayseri	Yeşilhisar İçmeleri
Manisa	Kurşunlu İçmeleri
Mersin	Mersin İçmeleri
Muğla	Sultaniye İçmeleri
Rize	Andon İçmeleri
Trabzon	Kisarna

Kaynak: Ülker, 1988, s.231., Doğanay, 2001, s.270

Ekinözü'nde iklim elemanlarının aylara göre farklılık göstermesi, buraya gelen turist sayısının yıl içindeki dağılımını etkilemektedir. Tıp iklimi uzmanlarına göre, aylık ortalama sıcaklık değerlerinin 20 - 32 °C arasında olan yerlerin iklimi sağlık açısından uygun sayılır (Ülker, 1988, s.118). Buna göre; Elbistan'da Temmuz (23 °C), Ağustos (22.3 °C) ayları sıcaklık ortalamaları sağlık açısından elverişlidir (Tablo 6). Haziran (19.4 °C) ve Eylül (17.5 °C) ayları sıcaklıkları ise bu değerlere çok yakındır.

Tablo 6. Elbistan'ın Aylık ve Yıllık Sıcaklık Ortalamaları (°C) (1938-1990)
Table 6. Monthly and Annual Temperatures in Elbistan (°C) (1938-1990)

Merkezler	Yük.(m)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Y.Or.
Elbistan	1137	-3,7	-0,9	4,6	10,6	15,2	19,4	23,0	22,3	17,5	11,1	4,7	-0,4	10,3

Kaynak: D.M.İ. Gen. Müd.

İklim şartlarının uygunluğuna bağlı olarak Ekinözü'ne Haziran ayında gelmeye başlayan turistler, okulların tatilini takiben Temmuz ayında en üst düzeye ulaşır. Bu durum Ağustos ayının sonuna kadar devam eder. Okulların açılması ve havaların soğumasıyla beraber, Eylül ayında turist sayısı azalır ve bu ayın sonunda kür sezonu kapanır. Kış mevsiminde sıcaklıkların azalması, kar yağışlarının görülmesi, otel ve pansiyonlarda ısınma sistemlerinin olmayışı gibi nedenlerle turist gelmemektedir.

Foto 2. Yukarı İçme ve çevresindeki turistik tesisler
Photo 2. The accomodation units in Yukarı Springs

Ekinözü İçmeleri'nde 19 otel ve 40 pansiyon vardır. Otellerde toplam 700 oda bulunmaktadır. Tesislerin doluluk oranı Temmuz - Ağustos aylarında % 100, Haziran ve Eylül'de % 50 dir.

Tablo 7. Ekinözü İçmeleri'ne Gelen Turistlerin Geldikleri Yerler ve Sayısı
Table 7. The Number of Tourists and Their Hometown in Ekinözü Springs

Yerleşmeler	Turist Sayısı	%
Kahraman Maraş	4320	12.7
Gazi Antep	4500	13.3
Malatya	950	2.8
Diyarbakır	4750	14.0
Şanlı Urfa	4500	13.3
Adıyaman	3700	10.9
Batman	2200	6.5
Mardin	1350	4.0
Siirt	550	1.6
Adana	570	1.7
Kilis	600	1.8
Şırnak	350	1.0
Diğerleri	5560	16.4
Toplam	33900	100

Kaynak: Ekinözü Belediyesi

İçmelere gelen turist sayısının miktarı ve yıllara göre dağılışını ortaya koya-bileceğimiz sağlıklı bir istatistik veri bulunmamaktadır. Belediye tarafından içmelere gelen turistlere 1 000 000 TL. karşılığında makbuz kesilmektedir. 2002 yılında 33 900 makbuz kesilmiştir (Tablo 7). Fakat Elbistan ve çevredeki yakın yerleşmelerden gelenlere makbuz kesilmemektedir. Bu nedenle turist sayısı daha fazladır. Tesislerin doluluk oranları ve yerel yöneticilerin verdiği bilgiler dikkate alınarak yapılan tahminlere göre 2002 yılında 60 000 turist içmelere gelmiştir.

Bu turistlerin % 14.0'ı Diyarbakır, % 13.3'ü Gazi Antep, % 13.3'ü Şanlı Urfa, % 12.7'si Kahraman Maraş, % 10.9'u Adıyaman, % 6.5'i Batman, % 4.0'u Mardin illerinden gelmiştir (Tablo 7). Bu verilere göre içmelerdeki turistlerin daha çok yaz sıcaklıklarının yüksek olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden geldikleri görülür. Buraya gelen turistlerin ekonomik gelir düzeyleri düşük olduğu için pahalı tatil yerlerine gidememekte ve daha ucuz olan Ekinözü İçmeleri'ni tercih etmektedirler. Bir diğer neden ise, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaz mevsiminin sıcak geçmesidir. Bu bölgedeki bunaltıcı yaz sıcaklıklarından korunmak için tatillerini daha serin olan Ekinözü İçmeleri'nde geçirmeyi tercih etmektedirler.

İçme kürlerinde ortalama 10 gün önerilir ve genel olarak bir kişi için günde 2 litre içme suyu kullanılması gerekir. İçmelerin toplam debisi 2.10 lt/sn dir. Bu akım değeri bir günde yaklaşık 8500 kişiye yetecek miktardadır. Fakat içmelerde depolama sistemi olmadığı için günlük ortalama 15 saat kullanılmaktadır. Geriye kalan 9 saat ise maden suları boşa akmaktadır. Bu nedenle içme suları günlük ortalama 5500 kişiye yetmektedir. Şimdilik içmelerdeki su miktarı turistlerin talebini karşılamasına rağmen, ileriki yıllarda turist sayısının artması durumunda ihtiyaca cevap veremeyecektir. Bu nedenle suyun kimyasal ve fiziksel özelliklerinin bozulmayacak şekilde depolama sistemlerinin yapılması gerekir.

Kişi başına yaklaşık 5 – 7 m2 alan öngörülerek (Ülker, 1988, s.50), kış mevsimi için içme kür salonları, yaz mevsimi için açık hava kür uygulama alanları olması gerekir. Ekinözü İçmeleri'nde kış mevsimi için kapalı kür salonları olmadığı için sadece yaz mevsiminde hizmet verilmektedir. Yaz mevsiminde açık hava kürleri için parklar yapılmıştır .

Sağlık Turizminin Yöre Ekonomisine Katkısı

İçmeler, insan sağlığına yaptığı olumlu etkilerin yanında, sağlık turizmi yatırımları sayesinde gelir sağlayan ve yöre ekonomisini canlandıran bir faktör olmuştur. Yörede daha önceleri tarım ve hayvancılığa dayanan ekonomik faaliyetler son yıllarda sağlık turizmine yönelmiştir. Bugün içmeler yöre halkının en önemli ekonomik gelir kaynaklarından biridir.

Başta Ekinözü olmak üzere, Elbistan, Afşin ve Darendede esnafının büyük bir çoğunluğu kür mevsiminde içmelerde esnafılık yapmaktadır. Ekinözü İçmeleri'nde toplam 255 iş yeri vardır (Tablo 8,9,10). Bu iş yerlerinin % 61

Tablo 8. Yukarı İçme'deki Tesisler ve Çalışan Sayısı
Table 8. The Number of Touristic Units and Their Personal in Yukarı Springs

Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı	Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı
Otel	4	12	Manav	5	5
Pansiyon	15	45	Bakkal	4	10
Manifatura	13	25	Kahvehane	4	6
Bujiteri	8	13	Çay Bahçesi	2	8
Lokanta	3	8	İnternet Kafe	1	2
Fırın	3	15	Hamam	2	4
Kasap	4	16	Berber	2	5
Tatlıcı	3	12			
Toplam İşyeri: 73			Toplam Çalışan :186		

Kaynak: Ekinözü Belediyesi.

(155)'i Aşağı İçme'de, % 29 (73)'ü Yukarı İçme'de, % 10 (27)'ü Orta İçme'de bulunmaktadır. İş yerlerinde çalışan toplam 609 kişinin % 60 (368)'i Aşağı İçme'de, % 31 (186)'i Yukarı İçme'de, % 9 (55)'ü Orta İçme'dedir. Bujiteri 18

Tablo 9. Orta İçme'deki Tesisler ve Çalışan Sayısı
Table 9. The Number of Touristic Units and Their Personal in Orta Springs

Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı	Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı
Otel	3	8	Bakkal	2	4
Pansiyon	5	7	Kahvehane	2	2
Manifatura	1	3	Çay Bahçesi	1	3
Bujiteri	4	3	Tatlıcı	2	6
Lokanta	1	3	Hamam	1	2
Fırın	1	4	Manav	2	2
Kasap	2	8			
Toplam İşyeri: 27			Toplam Çalışan :55		

Kaynak: Ekinözü Belediyesi

Ekinözü Belediyesi içmelerde bulunan kendisine ait otel, pansiyon ve iş yerlerini ihale usulü ile kiraya vermektedir (Foto 3). Buradan elde ettiği gelirle de turistlerin hizmet ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır.

Yöre halkı hayvansal ürünlerini ve bahçelerinde yetiştirmiş oldukları meyve ve sebzeleri günlük pazarda satarak para kazanmaktadır. Aynı zamanda yöredeki dağlık alanlardan topladıkları şifalı bitkileri pazarlamaktadır. Ayrıca iş yerlerinde Kahraman Maraş yöresine ait hediyelik eşyalar (ağaç oyma, bakır işleme, el işlemleri vb.) satılmaktadır.

Tablo 10. Aşağı İçme'deki Tesisler ve Çalışan Sayısı.

Table 10. The Number of Turistic Units and Their Personal in Aşağı Springs.

Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı	Tesis Adı	Sayısı	Çalışan Sayısı
Otel	12	40	Bakkal	11	20
Pansiyon	20	35	Kahvehane	5	12
Manifatura	20	38	Çay Bahçesi	5	23
Bujiteri	18	29	İnternet Kafe	1	2
Lokanta	3	16	Hamam	3	7
Fırın	8	35	Berber	2	6
Kasap	7	28	Terzi	1	2
Tahcı	5	26	Manav	8	8
Manav	8	10	Kuyumcu	1	2
Terlikçi	5	8	Tüpçü	3	5
Pastane	1	4	Mısırcı	6	8
Bilardo	2	4			
Toplam İşyeri: 155			Toplam Çalışan :368		

Kaynak: Ekinözü Belediyesi

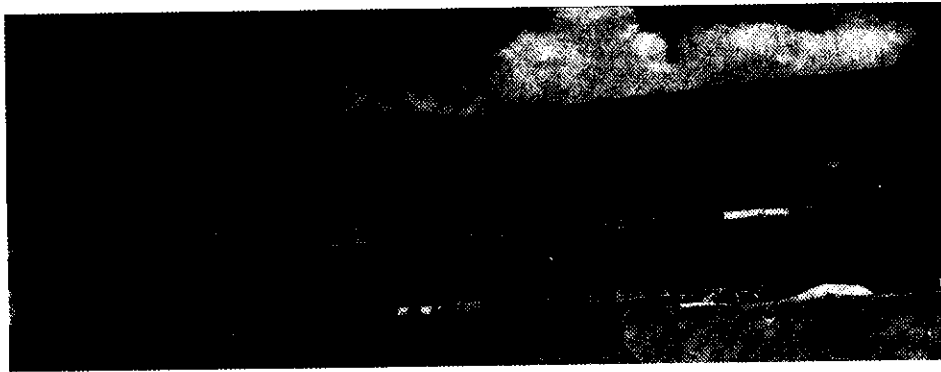

Foto 3. Orta İçme'deki Belediye Oteli

Photo 3. The Municipal Hotel in Orta Springs

Ekinözü İçmeleri'ndeki nüfus kür mevsiminde 25 000'e kadar çıkmaktadır. Bu nüfusa hizmet vermek için çok sayıda iş yeri açılmakta ve hizmet alanları genişlemektedir. Bunun sonucunda ticaret artmakta ve ekonomik gelir yükselmektedir. Fakat kür mevsimi kısa (üç ay) olduğu için diğer dönemlerde bu iş yerleri kapanmakta ve ekonomik sıkıntı yaşanmaktadır. bu nedenle içmeler Ek-

inözü'nün nüfus artışında çok etkili olmamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Ekinözü içmeleri maden suyuna bağlı olarak yörenin önemli sağlık turizmi merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle her yıl kür mevsiminde binlerce turist içmeleri ziyaret etmektedir. Bunun sonucunda içmelere bazı yatırımlar yapılmış ve iş yerleri açılmıştır. Fakat bu yatırımlar henüz yöreye gelen turistlerin taleplerini tam olarak karşılayacak sayıda ve kalitede değildir. Bunun yanında var olan tesislerdeki kalifiye eleman sayısının az oluşu, mevcut konaklama tesislerinin yıl boyunca hizmet verecek donanıma sahip olmayışı, potansiyelin gerektiği gibi değerlendirilmesini büyük ölçüde engellemektedir. Ekinözü içmeleri'nde sağlık turizminin daha da gelişmesi ve yöreye olan ekonomik katkılarının artırılması için aşağıdaki önerilerin dikkate alınması gerekir.

Ekinözü içmeleri'ndeki alt ve üst yapı tesisleri içme kaynaklarına zarar vermeyecek şekilde yapılmalıdır. İçme kaynaklarının çevresinde koruma alanları oluşturularak bu alan boş bırakılmalıdır. Özellikle bu koruma alanı Aşağı içme'de uygulanmalıdır. Aşağı içme'de bulunan su kaynağı alüvyon alandan çıkmaktadır. Belediye Oteli ve çevredeki bazı tesisler hemen kaynağın çevresinde yer almaktadır. Bu tesislerin atık maddelerinin kaynak suyuna karışma ihtimali büyüktür. Bu nedenle Belediye Oteli'nin buradan kaldırılması gerekir. Boşalacak bu alan peyzaj mimarisi dikkate alınarak düzenlenmeli ve park ile yeşil alanlar oluşturulmalıdır. Aynı zamanda çevrede koşu ve yürüyüş parkurları düzenlenmelidir. Kısacası içmelerdeki plânlama "İçme Yerleşme Merkezi" olarak yapılmalıdır. Aynı zamanda içme kaynakları faydan çıktığı için konutların deprem standartlarına uygun yapılması gerekir.

İçmelerdeki konut ve tesislerin atık su ve kanalizasyon sistemi maden suyu kaynakları en az 70 m. uzağından geçirilmelidir.

İçmelerden daha fazla insanın yararlanması ve rahat kullanılması için maden suyunun kimyasal ve fiziksel özelliklerinin bozulmayacak şekilde depolanarak, daha fazla sayıda çeşme sistemleri dizayn edilmelidir.

İçmelerdeki çamur banyoları çok ilkel şartlarda yapılmaktadır. Çamur banyosu alanları bilimsel ölçülerde düzenlenmelidir.

Kür mevsiminde ihtiyaca cevap veremeyen konaklama ihtiyacını gidermek için içmelerin çevresinde çadırli kamp alanları belirlenmelidir.

İçmelerdeki tesislerin en azından bahar aylarında da verimli kullanımını sağlamak amacıyla, bundan sonra yapılacak otel ve pansiyonlara kalorifer tesisatı mecburiyeti getirilmelidir. Böylece kür mevsimi uzayacak ve daha fazla turist bu içmelerden yararlanacaktır.

Tesislerdeki personelin eğitilmesine önem verilmelidir.

İçme kürleri doktor kontrolünde yapılmalı ve temizlik kurallarına uyulmalıdır. İçmelerin güneyinde bulunan Nergite Dere kıyısında piknik alanları düzenlenmeli, Kırkgöz ve Değirmen mesire alanları daha düzenli hale getirilmelidir.

Ekinözü'nde bir takım eğlence merkezleri oluşturulmalı ve sportif aktivitelerle turistler daha fazla burada tutulmalıdır.

Ekinözü içmeleri sadece bölgesel olarak değerlendirilmektedir. Yeterli tanıtım yapılarak içmeler ulusal turizme kazandırılmalıdır.

İçmelerin bulunduğu Ekinözü bir ilçe merkezidir ve nüfusu 2000 yılında 6880 dir. İlçe merkezinin nüfusu kür mevsiminde 25.000' e çıkmaktadır. Bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak ve bahsedilen yatırımları ilçe belediyesi bütçesiyle yapmak mümkün değildir. Bu nedenle Ekinözü bir ilçe merkezi olarak değil, sağlık turizm merkezi olarak değerlendirilmeli ve buna göre ek bütçe ayrılarak yatırımlar yapılmalıdır.

Kaynakça

- AKOVA, İ., 1997, "Türkiye'de Turizmin Önemi ve Ekonomideki Yeri", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı.32, s.263-280, İstanbul.
- BAYDAR, O. ve YERGÖK, A. F., 1996, "Güneydoğu Anadolu - Kenar Kıvrım Kuşağı, Amanos Dağları Kuzeyi ve Doğu Torosların Jeolojisi", M.T.A. Enst. Derleme Rap. No: 9944 (Yayımlanmamış), Ankara.
- BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI, 1999, Trafik ve Ulaşım Bilgileri 1988, Karayolları Gen. Müd. Ulaşım ve Maliyet Etütleri Şube Müd., Ankara.
- ÇAKAR, M., 1996, Kahramanmaraş ve Çevresindeki Şifalı Suların Özelliklerinin Araştırılması, K.S.Ü. Fen Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Kahramanmaraş.
- ÇORUH, S., 1988, "Şifalı Sularımız ve Tıbbi Turizm Sorunumuz", Turizm Yıllığı (1986), Ankara.
- DOĞANAY, H. ve SOYLU, H., 1999, "Deliçermik Kaplıcası'nın Turizm Açısından Önemi", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, s.1-18, İstanbul.
- DOĞANAY, H., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.
- DOĞANER, S., 1996, "Türkiye'de Turizm Ulaştırması", AKDITYK, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, s.19-48, Ankara.
- DOĞANER, S., 1998, "Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:33, s.25-52, İstanbul.
- DOĞANER, S., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- EVLİAOĞLU, S., 1988, Türkiye Turizm Coğrafyası, Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık, Ankara.

- GÖKALP, E., 1972, "Elbistan – Cela İçmeleri Jeoloji - Hidrojeoloji Etüdü Raporu", Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Ankara.
- GÜL, M.A., 1987, "K.Maraş Yöresinin Jeolojisi ve Petrol Olanakları", T.P.A.O. Rap. No: 2359 (Yayımlanmamış), Ankara.
- GÜRBÜZ, M., KORKMAZ, H., 2001, "Ilıca Kasabası'nda Sağlık (Termal) Turizmi", Türk Coğrafya Dergisi., Sayı:36, s.87-103, İstanbul.
- KÖKSAL, A., 1994, Türkiye Turizm Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- ÖLMEZ, E., 1977, "Elbistan – Cela İçmeleri Jeoloji - Hidrojeoloji Revizyon Raporu", Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Ankara.
- ÖZEKE, H., ÖZMUTAF, M., 1991, Kahramanmaraş – Ekinözü (Cela) İçmelerinde Yapılan Yarma Çalışmaları ve Hidrojeolojik Değerlendirme Raporu, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Enerji Hammadde Etüt ve Arama Daire Başkanlığı, Ankara.
- ÖZEY, R., 1991, "Rekreasyon Amaçlı Bir Turizm Yöremiz: Serçeme Vadisi", Turizm Yıllığı (1991), Ankara.
- ÖZGÜÇ, N., 1998, Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ÜLKER, İ., 1988, Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 1006, Ankara.